

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ
НАУКОВЕ ТОВАРИСТВО ІСТОРІЇ ДИПЛОМАТІЇ
ТА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

УКРАЇНА І ГРУЗІЯ
У МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ:
ІСТОРІЯ ТА СПІЛЬНІ ВИКЛИКИ
СУЧАСНОСТІ

До сторіччя встановлення
дипломатичних відносин

Збірка наукових праць

Київ – 2018

Україна і Грузія у міжнародних відносинах: історія та спільні виклики сучасності. До століття встановлення дипломатичних відносин: Збірка наукових праць / Упоряд. Ірина Матяш, Тамаз Путкарадзе; Вступне слово: Валерій Смолій, Ігор Долгов; Інститут історії України НАН України, Наукове товариство історії дипломатії та міжнародних відносин. Київ: Інститут історії України НАН України, 2018. 315 с.

У збірнику висвітлено історію становлення українсько-грузинських дипломатичних відносин у 1917–1921 рр., розглянуто природу конфліктів у Чорноморському регіоні та висловлено погляди на можливі шляхи їх вирішення, проаналізовано пов'язані з проблемою українсько-грузинських взаємин документальні комплекси, що зберігаються в українських і грузинських архівах. В основі збірника — тексти виступів під час конференції «Україна і Грузія: дипломатичні відносини, міжнародні зв'язки, культурна дипломатія» (Батумі, 2017).

Для науковців, дипломатичних працівників, викладачів, студентів історичних факультетів та факультетів міжнародних відносин, всіх, хто цікавиться історією міжнародних відносин і зовнішньою політикою України і Грузії.

Затверджено до друку Вченою радою Інституту історії України НАН України
Протокол № 1 від 30 січня 2018 р.

Редакційна колегія: докт. істор. наук, проф., академік НАН України *Валерій Смолій* (голова), докт. істор. наук, проф., чл.-кор. НАН України *Геннадій Боряк*, Надзвичайний і Повноважний Посол України і Грузії *Ігор Долгов*, докт. істор. наук, проф., чл.-кор. НАН України *Степан Віднянський*, Надзвичайний і Повноважний Посланник II класу *Павло Кривонос*, докт. істор. наук, проф. *Ірина Матяш*, докт. істор. наук, проф. *Тамаз Путкарадзе*, канд. істор. наук, проф. *Мераб Халваши*, канд. філол. наук, проф. *Марина Гіоргадзе*

Укладачі: докт. істор. наук, проф. *Ірина Матяш* (Інститут історії України НАН України); докт. істор. наук, проф. *Тамаз Путкарадзе* (Батумський державний університет імені Шоти Руставелі)

Рецензенти: докт. істор. наук, проф. *Ігор Жалоба* (Київський університет імені Бориса Грінченка); докт. істор. наук, проф. *Віктор Матвієнко* (Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка); докт. істор. наук, проф. *Олег Машевський* (Київський національний університет імені Тараса Шевченка, історичний факультет); докт. істор. наук, проф. *Руслан Пиріг* (Інститут історії України НАН України).

Автори публікацій висловлюють власні думки, які не обов'язково збігаються з поглядами членів редколегії, і відповідають за дотримання наукової етики та достовірність наведених фактів і посилань

Олександр Цветков,
доктор історичних наук, старший науковий співробітник,
професор Київського університету імені Бориса Грінченка

ДО АНАЛІЗУ ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ В УКРАЇНІ І ГРУЗІЇ ТА ПОЯВИ НОВИХ РОЗПОДІЛЬНИХ ЛІНІЙ В ЄВРОПІ

Розглядаються проблеми появ уперше в повоєнній історії нових розділових ліній в Європі в результаті, в одних випадках, силового захоплення територій під прикриттям гібридних форм агресивних дій а, в інших, — під впливом розвитку сучасних міжнародно-комунікаційних зв'язків у поєднанні з процесами європейської інтеграції та глобалізації. Закріплення перших здійснюється з порушенням норм міжнародного права, в той час як інші свідчать про нову візію соціально-ментальної, культурної та громадянської ідентифікації міжнародних продуктивних сил, розташованих відповідно всередині і за рамками інтеграційних об'єднань. До останніх став застосовуватися термін «східні», але не в значенні географічного простору і розташування регіональних держав, а як до «іншого» або зовнішньої по відношенню до ЄС сторони. Чітке розуміння відмінностей правового і неправового характеру зазначених розмежувальних ліній і відповідна активна зовнішня демонстрація політичного ставлення до них, може значно посилювати іміджеві позиції партнерів на світовій арені, сприяючи досягненню «win-win» ситуацій на профільних переговорах з міжнародними інституціями.

Ключові слова: міжнародні конфлікти, європейські інтеграційні процеси, нові розмежувальні лінії в Європі, регіональні межі і ситуативні кордони, соціально-ментальні та культурно-комунікаційні наслідки розвитку, фактори сприяння посиленню позицій України на переговорах з центральними органами Європейського Союзу.

ალექსანდრე ცვეტკოვი

ისტორიის მეცნიერებათა დოქტორი, უფროსი მეცნიერ-თანამშრომელი, კიევის
ბორის გრინჩენკოს სახელობის უნივერსიტეტის პროფესორი

**შეიარაღებული კონფლიქტების ანალიზის საკითხისათვის უკრაინასა
და საქართველოში და ახალი გამყოფი ხაზის გაჩენა ევროპაში**

სტატიაში განხილულია პირველად ომისშემდგომი პერიოდის ისტორიაში ევროპაში ახალი გამყოფი ხაზის გაჩენის პრობლემები — ერთ შემთხვევაში ტერიტორიების ძალისმიერი გზით დაპყრობა აგრესიული ქმედების ჰიბრიდულ ფორმების გამოყენებით, მეორე შემთხვევაში კი თანამედროვე საერთაშორისო საკომუნიკაციო კავშირების განვითარების შეთანაწყობით ევროპული ინტეგრაციის და გლობალიზაციის პროცესებთან. აღნიშნული ხორციელდება საერთაშორისო სამართლებრივი ნორმების უხეში დარღვევით. შესაბამისად, გამოყენებული

ტერმინი „აღმოსავლეთი“ არა როგორც გეოგრაფიული სივრცის აღმნიშვნელი, არამედ როგორც „სხვა“ ანუ საგარეო — ევროპის კავშირის ქვეყნებთან მიმართებაში. გამყოფი ხაზების სამართლებრივი და არასამართლებრივი ხასიათის სიღრმისეულ გააზრებაში არსებული განსხვავებები და შესაბამისი აქტიური საგარეო ურთიერთობების დემონსტრირება შესაძლოა რამდენადმე აძლიერებდეს საერთაშორისო არენაზე პარტნიორობის იმიჯს, ხელს უწყობდეს საერთაშორისო ინსტიტუციებს შორის პროფილური მოლაპარაკებების დროს „ვინ-ვინ“ სიტუაციის მიღწევას.

საკვანძო სიტყვები: საერთაშორისო კონფლიქტები, ევროპული ინტეგრაციული პროცესები, ახალი გამყოფი ხაზი ევროპაში, სიტუაციური საზღვრები, განვითარების სოციალურ-მენტალური და კულტურულ-კომუნიკაციური შედეგები, უკრაინის პოზიციების გაძლიერების ფაქტორები ევროპის კავშირის ცენტრალურ ორგანოებთან მოლაპარაკების დროს.

Olexandr Tsvietkov,

Doctor of sciences (History), senior scientific researcher,
Professor of the Borys Grinchenko Kyiv University

TO ANALYSIS OF ARMED CONFLICTS IN UKRAINE AND GEORGIA AND THE EMERGENCE OF NEW DIVIDING LINES IN EUROPE

Article is devoted to comparative armed conflicts analysis in Georgia and Ukraine and their geopolitical consequences while Russia's attempts to introduce by force new illegal borders in the regions. Also exposed to current evaluation of the new lines of mental, cultural and religious boundaries in Europe. Shows existing forms, combinations and transition from geopolitical practice of dividing lines on the continent and illegal territorial annexations to the scope of multifaceted communication links, which are mostly associated with the processes of the European integration and globalization. The latter continue to demonstrate new realities of the interstate borders — locations in the new transformed areas of integration and outside them. In this sense knowledge and prospects to use newly existing lines of differentiation in Europe could significantly strengthen the negotiating position of participants, helping to achieve a "win-win" position in bilateral agreements and an extra chance in negotiations with the central EU agencies.

Key words: international conflict, European integration processes, new dividing lines in Europe, regional borders, social-mental and cultural factors of social development, factors strengthening the negotiating position with the central administrative structures of the EU.

Понад двадцять п'ять років тому влітку 1992 р. втручання 14-ї російської армії визначально вплинуло на розвиток збройного конфлікту між центральною владою Молдови і самопроголошеною республікою При-

дністров'я. В результаті ж цього, поблизу південно-західного кордону України вперше на європейських теренах колишнього СРСР було створено і до нинішнього часу зберігається загрозливе регіональне становище, яке в міжнародній практиці отримало характерне визначення «замороженого конфлікту».

Трохи менше десяти років тому, в серпні 2008 р. у Грузії тривале протистояння і збройні сутички в районі Південної Осетії призвели до провокаційного вторгнення груп спеціальних сил та збройних підрозділів 58-ї російської армії на грузинську територію та їх вступ у бойові дії з грузинськими підрозділами, результатом чого стало силове відторгнення від Грузії територій двох регіонів — Абхазії і Південної Осетії, з невизнаними світом розподільними лініями кордонів. У цьому випадку регулярні російські збройні сили вперше у повоєнній історії були використані у бойових діях за межами своїх державних кордонів і вже не стільки для «замороження» конфлікту разом з паралельним закріпленням своєї військової присутності, скільки для встановлення прямого контролю над захопленими територіями. Бо які б подальші плани не плекали місцеві керівники і національно-політичні еліти Абхазії та Південної Осетії, насправді ж ці території отримали статус фактично колоніальних придбань Росії, на додаток за різними оцінками до 260–300 тисяч біженців та переселенців з цих місць¹.

У своєму ставленні до силових геополітичних цілей та цінностей Росія не вагаючись користується традиційними для всієї своєї історії «лекалами» чи методами «прирощення територій» та встановлення сфер впливу над іншими державами і національними територіями. Вміло використовується і «а-ля як завжди» проведення політики маніпуляцій у відносинах із Заходом через торги інтересами, присипляння уваги або прямі інформаційні обмани суспільної думки чи загрози більш серйозних і навіть катастрофічних наслідків від протистояння. Як результат, регіональні конфлікти і збройне втручання на зразок подій у Придністров'ї чи Грузії, не викликаючи стратегічних потрясінь міжнародного правопорядку і піддаючись міжнародному посередництву, розглядалися більш в плані можливих рівнів примирення та заспокоєння, аніж приборкання агресора.

Анексія Криму та воєнні дії Росії на сході України, хоча і теж на перших порах маскувалися паліативними гібридними формами воєнних дій, насправді ж принципово порушували весь встановлений після закінчення холодної війни правовий порядок розмежування і подальшого співіснування колишніх радянських республік, а нині незалежних суверенних держав. Практично усі прикордонні з Росією країни, профільні блоки і міжнародні організації мусили розпочати перегляд основ своїх стратегій

безпеки та оборонних доктрин у бік їх підсилення. Випадок України, яка позбулася ядерної зброї на своїй території і отримала письмові запевнення у територіальній цілісності та непорушності кордонів, і тим не менш зазнала прямої агресії з боку держави постійного члена ООН — не міг не стати викликом для всіх них.

Сумарно агресивні дії Росії проти сусідніх країн виявили і характерну модель її «правил поведінки» щодо відповідної підготовки і проведення. Спочатку розгортаються підбивні дії по відношенню до економічного ладу і демократичних порядків та суспільної консолідації в тій чи іншій країні, далі в міру можливості застосовуються активізація і нагнітання тиску навколо критичного становища та необхідності захисту етнічних співвітчизників і, на завершення, посилення на несправедливі геополітичні умови та необхідність їх виправлення. Така політика і такі дії сучасної Росії не можуть не викликати занепокоєння в багатьох країнах Східної і Центральної Європи, Кавказу і Центральної Азії. Представляючи загрозу для міжнародно визнаного порядку мирного встановлення і зміни державних кордонів, вони вимагають і чітких зворотних дій супротиву від всієї міжнародної спільноти.

Ось чому у рамках наукової дискусії, на наш погляд, важливо розглянути питання щодо характеру трансформацій, яких зазнає геополітична мапа світу, зокрема у вигляді появи нових розподільних ліній в Європі. Очевидно, що частина з них виникає під впливом і внаслідок еволюційної розбудови сучасної сфери міжнародних комунікацій у поєднанні з процесами європейської інтеграції і глобалізації. З іншого боку, як уже зазначалося, все більшої політичної гостроти набувають випадки силової зміни кордонів, проведення збройної форми дій та гібридних силових акцій на їх забезпечення, беззастережно і безперечно у порушення міжнародного права.

Останнє становить собою силовий спосіб появи нових розподільних ліній кордонів на континенті. Причинами таких дій у більшості випадків постають територіальні претензії та невирішеності інших спірних питань, пов'язаних, як правило, зі спробами досягнення політичного реваншу, кардинальної зміни національного курсу щодо соціальних і політичних реформ, незаконного захоплення влади чи встановлення диктату над нею. У плані зовнішнього оформлення, збройні конфлікти додають до цього і все частіше супроводжуються гібридними формами прикриття призвідників таких операцій та центрів їх ініціації. І причинами цього служать досить зрозумілі чинники, оскільки несанкціоноване застосування сили у міжнародних спірних ситуаціях означає порушення визнаних правових і моральних норм міжнародного життя і підпадає під штрафні міжнародні санкції та можливе судове розслідування.

Унаслідок цього значно посилюються заходи світової громадської уваги і суспільної оцінки таких дій, як і соціальної відповідальності за них, особливо, коли останні набувають так званих мультимодальних ознак, що пов'язуються із участю як державних, так і недержавних чинників, застосуванням змішаних стратегій і тактик, часом заборонених видів неконвенційної, в першу чергу хімічної, зброї та актів терору та примусу до населення. Гібридні форми конфліктів важко відстежувати і адекватно оцінювати у правовому відношенні, оскільки поряд із державними, формальними чинниками в них можуть брати участь інші сили і угруповання, нерідко із різностороннім постачанням і нецентралізованими джерелами фінансування. Але їх практичними наслідками у більшості саме і постають незаконні зміни кордонів.

Розкрити справжні мотиви силової зміни кордонів і територіальних завоювань, розірвати коло «таємничості» навколо прихованих інтересів і брудних технологій, за якими ведуться сучасні конфлікти, вдається далеко не зразу і не завжди. Звичайно, на першому плані при розгляді міжнародних конфліктних ситуацій спливають політичні і економічні протиріччя та протистояння міждержавних інтересів. Вони можуть протягом довгого часу домінувати, проте у кінцевому рахунку саме узагальнені інтереси людей, їх соціально-економічного становища та відповідних звернень до норм міжнародного права визначають пошуки можливостей до миру і подальшого інтеграційного розвитку. Проте, якщо переважають інші обставини, на картах з'являються лінії зазначених «заморожених» конфліктів із відповідними тенденціями до «застою» у соціальних сферах. Велику роль при цьому відіграють економічні інтереси та позиції бізнесу, які під впливом соціальних ідей можуть стимулювати прогресивний розвиток, а у закритих суспільствах — ставати чинниками стагнації і невідповідної агресії.

Так, на пострадянському просторі конфлікти, що призвели і продовжують призводити до значних соціальних потрясінь і обмежень національного розвитку — у Нагірному Карабасі, Придністров'ї, в Абхазії, Південній Осетії чи на Донбасі, при всій різнобічності внутрішніх і зовнішніх обставин, у своїй основі пов'язуються і залежать від проявів геополітичних інтересів Російської Федерації, її прагнення за всяку ціну не втратити сфери впливу на території і народи відповідних колишніх республік, а нині суверенних держав, прив'язуючи їх до цілей свого власного розвитку і відповідно до «своїх» кордонів.

Анексія і — у порушення міжнародного права — квазі-легітимне адміністративно-територіальне приєднання Криму до Росії, щонайперше відповідають зазначеним цілям і геостратегічному безпековому розташуванню об'єкта. Разом з тим, через наявність незамерзаючих портів, значні перспективні запаси вуглеводнів на морському шельфі, аграрні і

рекреаційні можливості тощо — півострів становить стратегічного рівня інтерес і для російської економіки та бізнесу. Ось чому, на відміну від інших зазначених конфліктних зон, в останню спішно вкладаються порівняно величезні російські інвестиції, розраховані у тому числі на подальшу територіальну соціально-економічну прив'язку регіону до Росії, тим самим порушуючи усталені міжнародні принципи недоторканності і непопорушності кордонів та територіальної цілісності суверенних держав та закладаючи підвалини довгострокового конфлікту та протистояння по відношенню до національних інтересів України та її народу і що, повторимо, з позицій XXI століття є грубим порушенням норм міжнародного права.

На підтвердження останнього достатньо привести лише деякі але кричущі фактичні дані. За три роки боротьби проти агресії Україна понесла безпрецедентні у повоєнній історії втрати — понад 10 тисяч загиблих, 2,8 тисячі з яких цивільні, понад 23 тисячі поранених, а число біженців і внутрішньо переміщених осіб перевершило півтора мільйона осіб. І ці цифрові показники тільки збільшуються².

У цілому ж, споглядаючи крізь історію людства можна констатувати, що саме протиставлення народів або неврахування національних інтересів одних заради користі інших завжди призводили до появи конфліктних ситуацій, а то і світових воєн. Усього, за підрахунками міжнародних інституцій у світі у повоєнний час трапилося 280 збройних конфліктів, з них тільки у 2016 р. відбулося 12 конфліктів з числом загиблих понад тисяча осіб³. Сучасні міжнародні механізми, вже вироблені і опрацьовані універсальні миротворчі заходи та інструменти у більшості випадків дозволяють не доводити такі ситуації до гарячої фази, проте і до останнього часу не позбавили світ повністю від латентних загроз, появи низки нерозв'язаних конфліктів та випадків силової зміни міждержавних кордонів.

Загалом континентальний простір Європи, що наразі складається з понад 50 країн і територій та за географією традиційно ділиться на Західну, Центральну (Середню), Північну, Південну та Східну регіональні частини, у геополітичному ж соціально-ментальному плані формується в залежності від місця компактного проживання окремих етнонаціональних груп, культурно-релігійного фактору та міжнародно визнаних ліній проходження державно-територіальних кордонів та договірних політичних об'єднань. В історичному контексті і особливо за часів холодної війни зони соціально-ментального розмежування головним чином визначалися блоковим протистоянням по вісі Схід–Захід та переважно в дотичних анклавних формах по кордонах регіональних вимірів Півночі, Півдня чи Центральної (Середньої) частини Європи.

Проте у період після холодної війни і, особливо, при нинішніх субрегіональних інтеграційних процесах — насамперед, об'єднання 28/27 держав-членів у єдиний Європейський Союз та появи інших інтеграційних структур — стали відбуватися відповідні зміни у розподільних лініях на континенті, що почало асоціюватися з креативними масштабними процесами глобалізації, розширенням зони забезпечення угоди щодо колективної оборони та більшого рівня кооперації на континенті. При цьому європейська інтеграція, зі зростаючою спільною ринковою взаємозалежністю національних економік в рамках угруповання та поширенням на нього всієї повноти світогосподарських зв'язків та міжнародних комунікацій, стала поставати і головним чинником новітнього субрегіонального міждержавного розмежування на континенті вже по лінії *своїх об'єднаних зовнішніх кордонів*.

Разом з тим, нікуди не поділися і *внутрішні кордони* зони міждержавного Євросоюзу, які на часі перестали бути лінією політичного і економічного розмежування, але продовжують забезпечувати функцію дотримання національного контролю над відповідною територією. Феноменом сьогодення у цій площині, поруч з поки домінуючою тенденцією до поширення транснаціональних процесів в Європі і в світі у цілому, можна вважати виникаючі проблеми від проявів контрінтеграційних процесів. За образним висловом американського дослідника з геостратегічної політики Дж. Фрідмана, наразі спостерігається процес, коли під впливом різних чинників «європейський проект і поняття «наднаціональної Європи» починають тріскатися по швах»⁴.

На цьогорічному Всесвітньому економічному форумі в Давосі наводилися експертні дослідження з тематичними висновками, що масові голоси безробітних і збіднілих людей в значній мірі позначилися на референдумі у Великій Британії за вихід з ЄС, а також у цілому кардинально впливають на підтримку право-радикальних гасел з їх вимогами до обмеження територіальних розширень інтеграційних процесів на партійно-виборчих змаганнях у різних країнах⁵. Очевидно, що подібні ж гасла з'являються і в результаті сьогоденного ставлення радикально-націоналістичних сил європейців до масового напливу іммігрантів, у їх часом ультимативних обмежувальних вимогах до владних політичних і партійних органів своїх країн чи керівництва управлінням регіональних структур.

Так, дані оглядів громадської думки, підготовлені провідним фактологічним мозковим центром «PEW Research Center», свідчать, що приблизно медіана серед опитаних в країнах-членах ЄС середнім числом у 42% висловилися за повернення частини владних повноважень від цього союзного об'єднання до сфери управління національних урядів. Інші 27%

погоджувалися дотримуватися «статусу кво» з розподілом владних повноважень, а 19% — за передання національними урядами ще більших повноважень до керівних органів ЄС. Ще більш радикально сприймається в оглядах зниження за 10-літній період рівня впливу національних урядів країн-членів ЄС на виробку міжнародних позицій об'єднання та загальне зниження за цей же період їх національної впливовості на міжнародній арені: від 11% — у Німеччині, 30–40% — у Нідерландах, Угорщині, Франції, Великій Британії та до 65% — у Греції⁶.

Паралельно, в Європі і у світі в цілому порівняно більша увага починає приділятися політичним закликam ізоляціоністського націоналістичного плану та необхідності першочергового забезпечення національних інтересів. Такою за великим рахунком виявилася позиція Великої Британії щодо Брекзиту і подібними ж аргументами обґрунтовуються ставлення до подальшого розширення ЄС з боку Нідерландів чи окремих партійних чи політичних платформ у Франції та у ряді інших країн об'єднання.

Характерними у цьому плані постають і чинники ментального плану, які все виразніше проявляються в ряді країн Європи і по суті повертають до традиційних формувань розподільних ліній на континенті. Так, світові міжнародні організації та довідникові видання надають до списку країн з найбільшим рівнем ВВП наступну десятку європейських держав з відповідною релігійною та конфесійною домінантою: Німеччина (протестантська), Велика Британія (англіканська/протестантська), Франція (католицька), Італія (католицька), Росія (православна), Іспанія (католицька), Нідерланди (протестантська), Туреччина (мусульманська), Швеція (протестантська) та Швейцарія (католицька).

Тобто серед найбільш потужних в економічному сенсі держав на континенті, які і визначають напрямки головних кооперативних центрів європейського інтеграційного тяжіння, в абсолютній більшості представлені країни з католицьким та протестантським віросповіданням, представляючи традиційні для минулого культурно-релігійні територіальні анклавів та різні в плані характерної ментальності управління бізнесом регіональні потенціали Європи: північного — суто протестантський, з своєю власною етикою та поглядами на громадянські обов'язки; південно-західний — пом'якшений католицький, з впливом на Середземномор'є, і південно-східний — з зоною орієнтації переважно на православ'я. Хоча, повторимо, на сьогодні значний відсоток громадян ЄС підтримує ідею розширення європейської інтеграції, цей рейтинг значно понизився протягом останніх 10 років за даними опитування понад 80% населення країн ЄС⁷.

Тим не менш, в плані спільних кордонів, європейські транснаціональні інтеграційні процеси і створювані ними субрегіональні об'єднання

в умовах розвитку і розширення спільного ринку продовжують демонструвати нові реалії на континенті. Відбувається закріплення норм соціальної і громадянської ідентифікації по новітнім лініям розмежування між різними ринками людських виробничих сил та їх формуваннями, розташованими по різні боки від кордонів нових трансформованих зон інтеграційних територій і поза ними. Останні все частіше визначаються поняттям «Схід» — але не у власне попереднього географічного розуміння місця регіонального розташування держав, а як «Інші» — в плані позначення узагальненої соціально-громадянської ідентичності по другий бік зони євроінтеграції. «Схід», за цим баченням, постає «Іншим» по відношенню до соціальних параметрів об'єднаної Європи⁸.

Такий підхід, вперше запропонований норвезьким ученим І. Нойманном, дозволяє дослідникам в сфері соціальної теорії відходити від традиційних категорій соціального аналізу — етнонаціональної чи економічної / класової природи поняття колективної ідентичності і розглядати його в нових — більш масштабних і узагальнених рамках. Цей метод набирає популярності у зарубіжних колах дослідників щодо аналізу місць і умов розташування соціальних виробничих сил, дозволяючи ніби своєрідною соціальною указівкою відділяти і визначати ті соціальні групи і формування, які є інтегрованими до європейської спільноти, і всі ті, які перебувають поза цією межею, часом з іншим устроєм життя та ставленням до робочих умов та цінностей.

Існуючі лінії розмежування в Європі, таким чином, демонструють як мінімум три-сутнісний характер завдань, що постають перед ЄС на сучасному етапі:

– необхідність об'єднати в подальшому розвитку різні за соціальною ментальністю і культурно-релігійним потенціалом держави, без готовності останніх на повну передачу наднаціональних функцій до єдиного центру;

– зворотна необхідність запропонувати країнам-членам прийнятні цілі та привабливі для зростання перспективи, щоб запобігти загрозам пониження інтеграційної ролі і розпаду об'єднання;

– досягати збалансованого характеру формування внутрішніх виробничих сил у гармонійному поєднанні зі зовнішніми ринками праці, не допускаючи кризових зривів і загроз безпеці, економічному зростанню чи масових імміграційних потоків в зони відповідальності ЄС.

Україні, яка розглядає євроінтеграцію, як базовий пріоритет своєї стратегії державного розвитку, з очевидністю необхідно бути готовою враховувати сучасні доволі складні проблеми, які переживає це об'єднання, демонструючи певну втому від порівняно швидкого розширення і необхідність зібратися з силами та концептуальними рішеннями, щоб відповісти на внутрішні виклики.

Треба зважати і на те, що більшість країн-членів ЄС за цих умов виявляє неготовність позбутися усталених кордонів і повного національно-територіального суверенітету, а існуючі тут лінії соціально-ментального поділу та культурно-релігійних традицій в залежності від обставин глобального порядку можуть або посилювати тенденції до інтеграційної згуртованості, або послаблювати їх.

При цьому офіційна доктрина ЄС може трактувати чи оголошувати, що двері для вступу в союз залишаються відкритими для будь-якої європейської країни, проте окремі лідери та громадські групи країн-членів явно не поділяють впевненості в нинішніх інституційних спроможностях ЄС і, у відповідності до існуючих норм, можуть висувати для країн-претендентів непрохідні застереження. Особливо для тих, які стикаються з територіальними конфліктами чи невирішеними претензіями з боку сусідніх держав.

З огляду на таке, Україні потрібно дотримуватися не тільки політичної послідовності у проведенні загального курсу на євроінтеграцію, але й певної розумної гнучкості у підходах до кожної з країн-членів за розподілом домінуючих в них ментальних та соціальних стандартів та вимог, відповідно вибудовуючи і стало підтримуючи різносторонні, з врахуванням національної специфіки, міжнародні комунікаційні зв'язки та переговорні процеси. В цьому сенсі знання і націлене використання нових розподільних ліній в Європі може значно посилювати переговорні позиції України, сприяючи досягненню «win-win» ситуацій у двосторонніх домовленостях щодо зняття принципових застережень і водночас набираючи додаткових шансів на переговорах з центральними структурами європейських об'єднань у просуванні до членства в Європейському Союзі і забезпеченні цілісності своєї території та недоторканності державних кордонів.

¹ The World Factbook, the Central Intelligence. Agency, 2017.

² Gordon. 2017. 12 December. P. 1.

³ Trends in Armed Conflicts, 1946–2016 // Peace Research Institute Oslo. Conflict Trends 02, 2017. P. 2.

⁴ George Friedman and Robert D. Kaplan on the situation in Europe // The Economist. 2016, 23 August.

⁵ Davos. Brexit i peremoga Trumpa stalusya tcherez bezrobittya — expert // Zerkalo tuzhnya. 2017, 18 January.

⁶ Simmons K., Stokes B. Populism and Global Engagement: Europe, North America and Emerging Economies // Pew Research Center Survey. 2016, 15 December. Slides 5, 17.

⁷ Pew Research Center Survey. 2016, 15 December.

⁸ Neumann I. B. Uses of the Other: "The East" in European Identity Formation. University of Minnesota Press, Minneapolis, 1999. P. 68–69.